К78

3342-р

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА

КРАВЧУК ЛЮДМИЛА СТЕПАНІВНА

УДК 376 – 056.34:616.83 – 057.875(043.3)

КОРЕКЦІЯ РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ СТУДЕНТІВ З ДИТЯЧИМ ЦЕРЕБРАЛЬНИМ ПАРАЛІЧЕМ У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

13.00.03 – корекційна педагогіка

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2012

8188

НБ НПУ ім. М.П.Драгоманова

Дисертацією є рукопис.
Роботу виконано в Хмельницькому інституті соціальних технологій Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник: – доктор педагогічних наук, доцент
Шевцов Андрій Гаррієвич
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова,
завідувач кафедри ортопедагогіки та реабілітології.

Офіційні опоненти: – доктор педагогічних наук, професор
Миронова Світлана Петрівна,
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
завідувач кафедри корекційної педагогіки та
інклюзивної освіти;

– доктор педагогічних наук, професор
Галімов Анатолій Володимирович,
Хмельницький інститут соціальних технологій
Вищого навчального закладу
«Відкритого міжнародного університету розвитку
людини «Україна»», завідувач кафедри психології.

Захист відбудеться «22» лютого 2012 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д. 26.053.14 в Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (01601, м.Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розісланий «20» січня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради С.В. Федоренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Дослідження соціально-педагогічних аспектів роботи студентів з дитячим церебральним паралічем (ДЦП) у навчальній діяльності пов'язана не лише зі щорічним збільшенням кількості таких студентів та їх становищем у суспільстві (ізоляція від однолітків, обмеження в спілкуванні та інших видах діяльності), але й зумовлена недостатністю реалізації на практиці інтегрованої освіти, що включає студентів з обмеженими функціональними можливостями в повноцінний процес навчання поряд з іншими студентами.

Необхідність надання всім дітям, незалежно від їх особливостей, рівних можливостей щодо участі у суспільному житті та отримання освіти знаходить своє відображення в таких міжнародних документах, як Конвенція про права дитини, Декларація про права інвалідів, Всесвітня програма дій стосовно інвалідів, Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів та інші.

Аналогічні документи, які регламентують пріоритетність потреб та інтересів людей з обмеженими функціональними можливостями, прийняті і в Україні: Конституція України, Державна національна програма «Освіта» (Україна, XXI століття), Закони України «Про освіту», «Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам», «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні», постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції ранньої соціальної реабілітації дітей-інвалідів», наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах на 2009-2012 рр.». На цій правовій основі базується і корекційно-реабілітаційна робота, яка покликана забезпечити максимально педагогічні умови супроводу навчальної діяльності для студентів з ДЦП шляхом підвищення їх розумової працездатності, що допоможе студентам цієї категорії успішно інтегруватися в усі сфери їхньої життєдіяльності.

Розумову працездатність досліджували Г. Назіпова, Р. Мустафіна, Л. Ковальчук, О. Петрів, Р. Сіренко, А. Мальований, Н. Корольова, А. Кузнєцов. Експериментально проблему розумової працездатності дітей із відхиленням у розумовому розвитку розглядали І. Єременко, М. Певзнер, Л. Гаврилов, О. Вайнруб, Г. Плешканівська, А. Тимків, Сафаді Хасан, А. Титлов, Н. Велієва. Навчання таких дітей пов'язане з необхідністю враховувати важливість психічних закономірностей їхнього розвитку. Особливості вищої нервової діяльності школярів досліджували: Г. Сухарєва, М. Красногорський, М. Певзнер, О. Лурія, В. Петрова, В. Синьов та ін.

Теоретичні положення, що розкривають педагогічні закономірності формування особистості студентів з обмеженими функціональними можливостями та соціально-педагогічні підходи до роботи з ними представлено в працях І. Звєрєвої, А. Капської, В. Тесленка, С. Харченко та ін. Всебічний аналіз наукових джерел засвідчує, що проблеми

життєдіяльності осіб з обмеженими функціональними можливостями пов'язані здебільшого з їх реабілітацією та навчально-виховною діяльністю в межах спеціальних закладів (В. Бондар, А. Висоцька, В. Засенко, В.Золотоверх, Н.Кравець та ін.).

Розкриттю різних аспектів адаптації, освіти та реабілітації молоді з обмеженнями життєдіяльності, в тому числі з ДЦП, присвячені дисертаційні дослідження вітчизняних науковців: Н. Грабовенко, П. Таланчука, В. Тесленка, М. Томчука, М. Тютюнника, В. Мурзи, М. Чайковського, А. Шевцова та ін. Сучасними проблемами освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'я займалися: С. Миронова, В. Синьов, А. Шевцов, М. Шеремет, М. Чайковський. Теоретичний аналіз досліджень з питань навчальної діяльності студентів з ДЦП дає можливість виділити ті проблеми, які суттєво позначаються на навчальній діяльності.

Внаслідок корекційного освітньо-виховного впливу досягаються помітні зрушення в загальному і фізичному розвитку інвалідів, підвищується рівень їх працездатності та професійної мобільності, що, зрештою, забезпечує інвалідам повноцінну участь у житті суспільства (В. Бондар, А. Галімов, О. Дубогай, С. Миронова, Р. Процюк, Л. Сущенко, В. Синьов, В. Тарасун, І. Єременко, Л. Фомічова). Проте у практиці навчальної діяльності студентів з ДЦП компоненти розумової працездатності названих категорій дослідженні недостатньо.

Всебічний аналіз наукових джерел засвідчує, що недостатньо досліджень присвячено питанню створення спеціальних умов навчальної діяльності для успішного входження студентів з ДЦП у загальноосвітнє середовище, яке вимагає високого рівня сприймання інформації, її переробку, запам'ятовування та підтримання на оптимальному рівні протягом тривалого часу без зниження її ефективності.

Актуальним постає питання визначення найбільш доцільних педагогічних умов навчальної діяльності у системі корекційно-реабілітаційного впливу, проте принцип індивідуального, особистісно-орієнтованого підходу до навчальної діяльності передбачає не лише покращення умов навчальної діяльності, а й розвиток розумової працездатності студентів з ДЦП в умовах вищого навчального закладу.

Таким чином, соціальна значущість і недостатня розробленість вище зазначених проблем зумовлюють актуальність та необхідність розробки методики розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності. Це й зумовило вибір теми нашого дослідження: **«Корекція розумової працездатності студентів з дитячим церебральним паралічем у навчальній діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації входить до тематичного плану кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації Хмельницького інституту соціальних технологій Вищого навчального закладу Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна» (ХІСТ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна») за науковим напрямом «Розробка системи соціально-педагогічної реабілітації дітей та

молоді на етапах: дитячий садок – школа – ВНЗ (дистанційне навчання) – працевлаштування», затверджена на засіданні Вченої ради ХІСТ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна» (державний реєстраційний номер № 0106U008806 від 27.10.2006).

Тему затверджено Вченою Радою ХІСТ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна» (протокол № 1 від 10.01.09) та узгоджена в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 3 від 28.04.09).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці методики розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП як засобу покращення навчальної діяльності в умовах вищого навчального закладу.

Для досягнення визначеної мети були поставлені такі **завдання:**

1. Систематизувати та узагальнити сучасні науково-методичні дослідження розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності.

2. Розробити та обґрунтувати систему показників, критеріїв та рівнів розумової працездатності студентів з ДЦП з урахуванням їх фізіологічного стану.

3. Визначити спеціальні педагогічні умови та зміст корекційно-реабілітаційного супроводу студентів з ДЦП, що сприяють підвищенню ефективності їх навчальної діяльності, зокрема покращенню розумової працездатності.

4. Розробити методику розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП в умовах вищого навчального закладу та експериментально перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – навчальна діяльність студентів з ДЦП в умовах вищого навчального закладу.

Предмет дослідження – зміст, методи та педагогічні умови корекції розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності в умовах вищого навчального закладу.

Методи дослідження. Відповідно до визначеної мети та сформульованих завдань комплексно застосовувалися наступні методи дослідження:

- ***теоретичні:*** аналіз, систематизація та узагальнення даних загальної та спеціальної літератури з метою оцінки стану досліджуваної проблеми; аналіз навчальних програм, корекційних методик та методичних рекомендацій з метою з'ясування сучасних підходів до корекційно-реабілітаційної роботи зі студентами з нозологією ДЦП;

- ***емпіричні:*** цілеспрямоване спостереження за навчальною діяльністю, позааудиторною роботою студентів, організацією самостійної роботи студентів, анкетування студентів, психолого-педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний) з метою обґрунтування та апробації психолого-педагогічних умов та корекційно-реабілітаційної

роботи з метою покращення розумової працездатності, вивчення стану її сформованості у студентів з ДЦП;

- ***статистичні:*** кількісний і якісний аналіз та узагальнення експериментальних даних методами статистичного аналізу.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: філософську основу положення про єдність діяльності і свідомості людини, її всебічний розвиток, саморозвиток; про суперечності як рушійну силу розвитку особистості; про соціальну природу людської діяльності; положення психологічної й педагогічної наук про взаємозв'язок навчання та розвитку особистості (М. Боришевський, О. Савченко, В. Сухомлинський, В. Синьов); концепції та ідеї системного, компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованих підходів до аналізу педагогічних процесів; учення про особливості психічного розвитку осіб з порушенням психофізичного розвитку (В. Бондар, Л. Виготський, В. Давидов, В. Синьов, Д. Ельконін, В. Тарасун, М. Шеремет, А. Шевцов, Л. Фомічова); теоретичні положення дефектології про сутність та структуру порушень розвитку особистості, механізми і принципи психолого-педагогічної корекції, положення про соціалізаційну спрямованість корекційного навчання (В. Бондар, Л. Виготський, О. Грабов, В. Синьов, Л. Фомічова, М. Шеремет, О. Хохліна, М. Ярмаченко); філософія освіти (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай); концепції педагогічного процесу (Ю. Бабанський, А. Макаренко, Н. Нічкало, В. Сухомлинський, К. Ушинський); концептуальні положення соціальної педагогіки й соціальної роботи з інвалідністю (О. Безпалько, І. Звєрєва, А. Капська, О. Ярська-Смірнова).

Наукова новизна полягає у тому, що:

- *уперше* визначено особливості розумової працездатності студентів з ДЦП, етапи та педагогічні умови супроводу навчальної діяльності, що покликані сприяти розвитку розумової працездатності; запропоновано форми організації психологічної допомоги студентам з ДЦП; розроблено та обґрунтовано систему критеріїв щодо компонентів розумової працездатності, показників і рівнів розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності; розроблено корекційно-реабілітаційну методику розвитку розумової працездатності для студентів з ДЦП в навчальній діяльності з урахуванням виявлених диференційованих психолого-педагогічних механізмів неготовності щодо організації навчальної діяльності

- *удосконалено* теоретичну концепцію взаємозв'язку компонентів розумової працездатності, зміст компонентів сомато-функціонального стану та їх вплив на показники розумової працездатності;

- *подальшого розвитку набули:* поняття розумової працездатності; методи і прийоми корекції розумової працездатності студентів з ДЦП в умовах навчальної діяльності.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблено та апробовано методику корекційно-реабілітаційної роботи щодо покращення розумової працездатності студентів з ДЦП в

навчальній діяльності; індивідуальні програми корекції для студентів з ДЦП з урахуванням індивідуальних можливостей. Результати дисертаційної роботи впроваджено у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів: ХІСТ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна» (довідка № 267 від 12.05.11), Луцького інституту розвитку людини «Україна» (акт впровадження № 75/3 від 14.06.11), Хмельницького Національного університету (довідка № 91/8 від 24.05.10).

Одержані результати дослідження можуть бути використані в навчально-виховній діяльності спеціальних загальноосвітніх закладів, реабілітаційних центрів, при викладанні фахових курсів у вищих навчальних закладах «Корекційна педагогіка», «Основи реабілітології», а також у підготовці реабілітологів та фахівців напряму «Здоров'я людини», зокрема в системі післядипломної педагогічної освіти.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на: Міжнародних науково-практичних конференціях «Сучасні педагогічні технології і освітні системи XXI століття» (м. Кіровоград, 2008), «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами» (м. Київ, 2008), «Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами» (м. Київ, 2010), на науково-практичних конференціях «Соціально-педагогічна реабілітація в закладах освіти: проблеми та перспективи» (м. Хмельницький, 2007–2010 рр.), «Соціально-педагогічна реабілітація в закладах освіти інклюзивної орієнтації» (м. Хмельницький, 2011), на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України» (м. Хмельницький, 2010). Результати дослідження доповідались й обговорювались на засіданнях кафедри здоров'я людини і фізичної реабілітації ХІСТ ВНЗ ВМУРоЛ «Україна».

Публікації. За матеріалами дисертації опубліковано 16 наукових робіт, з них 9 статей у фахових наукових виданнях.

Обсяг і структура дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (226 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 220 сторінок, з них основного тексту – 191 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, його методологічні основи, охарактеризовано методи дослідження; розкрито наукову новизну, практичну значущість роботи; вказано сферу апробації та впровадження у практику результатів дослідження, надано інформацію про публікації автора, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – **«Науково-теоретичні засади проблеми корекції розумової працездатності студентів з дитячим церебральним**

паралічем» – представлено результати аналізу загальної та спеціальної психолого-педагогічної, медичної та науково-методичної літератури з проблеми корекції розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності; з'ясовано сутність поняття «розумова працездатність».

Проведений теоретичний аналіз досліджень розумової працездатності засвідчив, що визначена проблема є предметом вивчення психології, педагогіки, фізіології, гігієни та медицини. Проблема розумової працездатності студентів з різною гостротою супроводжувала науковий пошук. У сучасних умовах експериментальні пошуки вітчизняних учених зосереджені на кількох напрямах: дослідження особистісних характеристик, дослідження зовнішніх факторів, які впливають на ефективність розумової праці особистості, дослідження динаміки розумової працездатності та ін.

Дослідження особистісних характеристик (відповідальність, активність, творчість, особливості уваги, пам'яті, мислення, емоцій тощо), що впливають на динаміку розумової працездатності особистості (М. Антропова, А. Здравомислов, В. Зінченко, К. Гуревич, Ф. Ерісман, Я. Коломенський, Г. Костюк, О. Лурія, А. Навакатикян, В. Правдолюбов, Н. Преображенська, К. Смірнов, Ф. Телятник). Виділений напрям експериментальних пошуків спрямований на виявлення вченими інтегральних показників працездатності особистості, які є домінуючими для успішного виконання інтенсивної та напруженої праці людини.

Дослідження зовнішніх факторів (організація та обладнання робочого місця, освітлення, температура, середовище для праці та відпочинку, режим праці та відпочинку, поєднання розумового навантаження та рухової активності, чергування видів праці за рівнем складності тощо), які впливають на ефективність розумової праці особистості (І. Александрова, Б. Андреєв, М. Антропова, Е. Білостоцька, Л. Бургерштейн, Е. Вайнруб, М. Виноградов, А. Горюнова, І. Дьяченко, В. Крижанівська, В. Левін, Л. Любомирський, А. Навакатикян, Е. Руттенберг). Дослідження науковцями цього напряму мають на меті виявити оптимальні умови середовища праці та вдосконалити їх відповідно до встановлених типологічних особливостей її виконавців.

Дослідження динаміки розумової працездатності особистості (впродовж доби, тижня, року), її вікові характеристики, нормативні показники обсягу навантаження, показники та критерії вимірювання (І. Андрусишина, Н. Бачериков, Л. Бургерштейн, Е. Вайнруб, А. Дерев'янко, Е. Добромиль, Е.Ільїн, С. Крапивинцева, В. Крижанівська, Л. Луценко, Л. Михайлова, А. Моссо, О. Скрипченко, Ф. Телятник). Згідно цього напряму вченими визначаються періоди оптимальної працездатності особистості на різних вікових етапах та нормуються різноманітні види праці людини впродовж установлених мікроперіодів максимальної її продуктивності.

Важливими є також сучасні дослідження, що висвітлюють окремі аспекти розумової працездатності молодших школярів. Серед них: психологічна готовність та адаптація молодших школярів до навчальної

діяльності (Л. Бадалян, Н. Буняк, Л. Гармаш, О. Любчик, В. Турбан, В. Шмаргун); вплив окремих властивостей особистості на ефективність учбової діяльності молодших школярів (Т. Васецька, Л. Долинська, О. Онисюк, К. Островська, Н. Пеньковська, В. Поліщук, С. Савицька, О. Скориніна, Н. Тертична); психологічний аналіз потенціалу особистості (І. Воронюк, І. Маноха, Н. Пов'якель, С. Терещук); психологічні особливості навчальної успішності та здатності до навчання молодших школярів (В. Волошина, Н. Губа, М. Дригус, О. Погрібна, Л. Співак, А. Марченко, Л. Чепіга); психофізіологічні засоби активізації розумової працездатності особистості (П. Білоус, В. Войтенко, В. Компанець, Н. Корольова, М. Корольчук, Л. Лєпіхова, М. Малков, С. Операйло, С. Плющ, В. Стадник, Н. Стеценко, А. Черкашин, В. Шевченко); психологічні та дидактичні умови реабілітації розумової стомлюваності учнів початкової школи (С. Білоусов, М. Гордійчук, В. Компанець, Н. Корольова, С. Плющ, Н. Скрипченко, О. Скрипченко, Н. Стеценко, В. Шмаргун).

Проведений аналіз дозволив сформулювати робоче визначення розумової працездатності, що буде використовуватися в даній роботі. У широкому значенні розумова працездатність визначається як властивість особи, яка характеризує її здатність виконувати розумову працю у визначений період часу без зниження її ефективності. *У вузькому значенні «розумова працездатність студента з ДЦП» – це здатність сприймати та переробляти певну інформацію, яка складається з комплексу взаємопов'язаних компонентів, площина яких обумовлює рівень функціональних можливостей щодо оволодіння навчальною діяльністю.*

Таким чином, аналіз спеціальних та психолого-педагогічних джерел, а також досвіду роботи вищих навчальних закладів інтегрованого типу показав, що практична діяльність щодо корекції розумової працездатності студентів з ДЦП в навчальній діяльності як теоретично, так і методично забезпечена недостатньо.

У другому розділі – **«Стан та особливості розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності»** – представлено характеристику компонентів розумової працездатності у студентів з ДЦП у навчальній діяльності; розкрито методику та організацію констатувального експерименту; визначено критерії оцінки складових розумової працездатності та рівні її сформованості.

Для діагностики та оцінки розумової працездатності на констатувальному етапі дослідження застосовувалися наступні показники: швидкість переробки зорової інформації (ШПЗІ), коефіцієнт точності (КТ), коефіцієнт продуктивності (КП) (за методиками М.Б. Зикової); час аналізу одного знаку (ЧАОЗ), час, витрачений на правильні реакції за тестом ШПЗІ (Тр), час розв'язування задач (ЧЗР), короткотривала пам'ять (КтП), довготривала пам'ять (ДтП) (за методиками А.В. Магльованого); стан серцево-судинної системи (за методом Короткова); життєвий індекс (експрес-система оцінки здоров'я за методом Г.Л. Апанасенка). Ці

показники забезпечили всебічну оцінку розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП з урахуванням функціонального стану організму. Всього до експерименту було залучено 135 студентів (студенти з ДЦП – 55 осіб, здорових студентів – 80 осіб).

Аналіз показників розумової працездатності та функціонального стану студентів з ДЦП і здорових студентів підтвердив, що групи є однорідними як за показниками розумової працездатності, так і за показниками функціонального стану організму, про що свідчить коефіцієнт варіації.

Швидкість переробки зорової інформації (сек.) у студентів з ДЦП становила: 3,23; у здорових студентів – 3,61. Коефіцієнт точності (од.) у студентів з ДЦП становив: 0,82; у здорових студентів – 0,88. Коефіцієнт продуктивності (од.) у студентів з ДЦП становив: 76,08; у здорових студентів – 79,36. Всі ці показники є кращими у групі здорових студентів.

Час аналізу одного знаку (сек.) у студентів з ДЦП становив: 261,75, у групі здорових студентів – 250,64, тобто у останніх на аналіз одного знаку витрачається менший час і розумові операції протікають з більшою швидкістю.

Час, витрачений на правильні реакції при переробці зорової інформації (сек.) у студентів з ДЦП становив: 6,38; у здорових студентів – 5,63; час, витрачений на розв'язування задач (сек.) у студентів з ДЦП становив: 6,38; у здорових студентів – 5,63, тобто останні витрачають на правильні реакції та розв'язування задач менше часу.

Показник кількості помилок (од.), яких припустилась студентами з ДЦП, становила: 1,53; у здорових студентів відповідна цифра становила 1,07, що підтверджує меншу кількість помилок у останніх.

Показники короткотривалої пам'яті (%) у студентів з ДЦП становила: 68,54, у здорових студентів – 77,4; показник довготривалої пам'яті (%) у студентів з ДЦП становив: 22,42, у здорових студентів – 25,07, що свідчить про значно кращі показники пам'яті у здорових студентів.

Отже, розумова працездатність студентів з ДЦП в навчальній діяльності залежить від зовнішніх умов діяльності та психофізіологічних можливостей особистості. Зовнішні умови діяльності студентів з ДЦП визначаються кількістю навчального навантаження, необхідного для оволодіння студентом системою знань у чітко визначених параметрах, психофізіологічні механізми залежать від фізіологічного стану організму.

З метою підтвердження достовірності одержаних результатів і наявності кореляційного зв'язку між процесами формування і розвитку компонентів розумової працездатності у студентів з ДЦП у навчальній діяльності було проведено статистичну обробку одержаних даних. Для статистичної перевірки гіпотез про достовірність відмінностей було використано критерій Стьюдента для зв'язаних і незв'язаних вибірок (за основу брався 5%-ий рівень значущості).

Таким чином, можна зробити висновок про те, що розвиток розумової працездатності студентів з ДЦП відбувається за загальними онтогенетичними закономірностями, проте структура і складність

формування розумової працездатності зумовлюють високу специфічність створення психолого-педагогічних умов навчальної діяльності. Результати констатувального етапу експерименту вказують на необхідність пошуку ефективних засобів та розробки спеціальних програм корекційно-реабілітаційної роботи їх формування за двома напрямами: формування психофізіологічних механізмів та формування умінь і навичок у навчальній діяльності.

У третьому розділі – **«Експериментальна методика корекції розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності»** – представлено теоретичне обґрунтування методики формувального етапу експерименту, організаційні форми, принципи, зміст, педагогічні умови та етапи впровадження методики корекційно-реабілітаційної роботи з розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП, а також узагальнено результати проведеної експериментальної роботи.

У дослідженні визначено психолого-педагогічні умови ефективності запропонованої методики корекційно-реабілітаційної роботи розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності. До об'єктивних умов нами віднесено: *загально-дидактичні* – врахування вимог робочих навчальних програм з дисциплін; принципи наступності, послідовності та систематичності у навчанні; принцип сенсорно-слухового розвитку; принцип комплексного підходу до розвитку розумової працездатності; *спеціально-організаційні* – урахування принципу формування мотивації до навчальної діяльності, когнітивна та операційно-процесуальна готовність. До суб'єктивних умов ми віднесли організацію взаємодії між викладачем і студентом; врахування емоційно-вольової сфери; рівень розумової працездатності; рівень розвитку пізнавальних здібностей.

У відповідності до завдань дослідження було обґрунтовано і розроблено систему рівнів розумової працездатності студентів з ДЦП з урахуванням їх фізіологічного стану. Визначено п'ять рівнів розумової працездатності: високий, вище середнього, середній, нижче середнього, низький.

Високий рівень характеризується глибокими знаннями навчального матеріалу, що міститься в основних і додаткових рекомендованих літературних джерелах, вмінням аналізувати явища, які вивчаються, у їх взаємозв'язку і розвитку, чітко, лаконічно, логічно послідовно відповідати на поставлені питання, вмінням застосовувати теоретичні положення при розв'язуванні практичних задач. Рівень вище середнього характеризується ґрунтовними знаннями навчального матеріалу, включаючи розрахунки, аргументовані відповіді на поставлені питання, вмінням застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач. Середній рівень характеризується наявністю знань які, однак, містять певні (несуттєві) неточності та вмінням застосовувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач. Рівень нижче за середній характеризується посередніми знаннями навчального матеріалу, мало аргументованими відповідями, недостатнім використанням теоретичних положень при розв'язанні

практичних задач. Низький рівень характеризується недостатніми знаннями навчального матеріалу, неточними або мало аргументованими відповідями з порушенням послідовності його викладання; невмінням застосувати теоретичні положення при розв'язанні практичних задач; суттєвими помилками у відповідях на питання, невмінням орієнтуватися при розв'язанні практичних задач, незнанням основних фундаментальних положень.

У відповідності до завдань дослідження було розроблено методику корекційно-реабілітаційної роботи з розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності, визначено її динамічний зміст і основні етапи впровадження: *дослідницько-адаптаційний, корекційно-діяльнісний та функціонально-аналітичний.* Кожний етап роботи мав власну мету, включав спільні напрями поетапного формування відповідних компетенцій, що визначаються як складові розумової працездатності студентів з ДЦП. Зміст, методи і прийоми формування визначених компетенцій ускладнювалися відповідно до загальної мети корекційно-реабілітаційної програми. Так, у корекційно-розвивальній методиці одним із напрямів діяльності було визначено організацію та супровід навчальної діяльності, що спрямовувались на формування позитивного ставлення студентів з ДЦП до спеціально організованих умов навчальної діяльності, розробку і впровадження інтерактивних методів навчання, доступ до мережі Інтернет, формування та розвиток здібностей до наслідування (Н. Тугова), що формують передумови здатності до розвитку розумової працездатності.

Формування всіх складових навчальної діяльності здійснювалось в органічній єдності, тому заняття проводились за інтегрованим типом. Види навчальної діяльності визначались відповідно до рівня розумової працездатності здорових студентів та етапу експериментального навчання.

Для розвитку кожного компоненту розумової працездатності формувалась серія завдань, що складалась із вправ або ігор різного ступеня складності, що відповідає принципам доступності, послідовності та поступового підвищення вимог.

Отже, у відповідності до обґрунтованих нами принципів системного та поетапного підходів на дослідницько-адаптаційному, корекційно-діяльнісному та функціонально-аналітичному етапах програми відслідковуються зовнішні і внутрішні зв'язки.

Змістом дослідницько-адаптаційного етапу було визначено діагностику та розвиток розумової працездатності. Мета даного етапу, що тривав 1 місяць, полягала у адаптації студентів з ДЦП до умов внутрішнього середовища навчальної діяльності (встановлення емоційного контакту з фахівцем); діагностиці та формуванні розумової працездатності. Основними формами роботи були визначені індивідуальна та групова робота.

Індивідуальна робота використовувалася переважно у випадках, коли групові форми надання психологічної допомоги виявилися недоцільними, або у випадках, коли слід було зберегти анонімність, вона спрямовувалася на розширення можливостей студентів впливати на себе, свою поведінку,

знімати нервово-емоційну напругу у складних ситуаціях навчальної діяльності. Важливою складовою індивідуальної роботи зі студентами, що мають обмежені функціональні можливості, було консультування, організоване у формі партнерського діалогу.

Групова робота проводилася паралельно з індивідуальними консультаціями і передбачала проведення лекцій, бесід, групових консультацій, дискусій з питань особливостей організації навчального процесу у вищих навчальних закладах, специфічних умов навчання та соціальних стосунків, режиму праці і відпочинку, особливості сприймання матеріалу тощо.

Корекційно-діяльнісний етап тривав 5-6 місяців. Для розвитку когнітивного та операційно-процесуального компонентів корекції розумової працездатності студентів з ДЦП в навчальній діяльності в експериментальну методику включено факультативний спецкурс «Організація навчальної діяльності студентів». Основна мета спецкурсу – навчити студентів з обмеженими функціональними можливостями раціональній самостійній навчальній діяльності. Значна частина навчального часу відводилася на формування загальнонавчальних умінь, які є базою спеціальних умінь і навичок. Спецкурс складає 30 годин: з них 8 годин лекційних та 22 години практичних занять. Протягом вивчення курсу студенти мали оволодіти такими загальнонавчальними уміннями (за Н.В. Кузьміною): гностичними, проективними, конструктивними, комунікативними, організаційними.

Останнім етапом корекційно-реабілітаційної методики розвитку розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності став *функціонально-аналітичний етап*, що тривав 2 тижні. Його *мета* полягала у оцінці та закріпленні досягнень розумової працездатності студентів з ДЦП відносно сформованості всіх складових розумової працездатності та вміння їх використовувати у навчальній діяльності. Завданням функціонально-аналітичного етапу було визначено закріплення навичок використання елементів корекційно-реабілітаційної методики; удосконалення процесів сприймання та переробки інформації; оцінка сформованої розумової працездатності.

Отже, виділені етапи методики корекційно-реабілітаційної роботи мають тісний взаємозв'язок та об'єднані у безперервний педагогічний процес, а одержані студентами з ДЦП знання, уміння та навички розглядаються як цілісна система.

Кількість учасників експерименту становила 55 осіб. Експериментальну та контрольну групу склали 55 студентів з ДЦП (КГ – контрольна група – 30 студентів; ЕГ – експериментальна група – 25 студентів). Порівняльний аналіз результатів контрольного зрізу (за визначеними критеріями і показниками) встановив позитивні зміни у сформованості компонентів розумової працездатності студентів з ДЦП експериментальної групи. Для статистичної перевірки гіпотез про вірогідність відмінностей був використаний критерій Стьюдента, при перевірці вірогідності за основу брався 5 % -ий рівень значущості.

Після формувального етапу дослідження в експериментальній групі досягнуто зменшення кількості помилок на 19,7 (од.), часу розв'язування задач на 7,92 (сек.), часу, витраченого на переробку зорової інформації на 7,21(сек.); часу на аналіз одного знаку на 2,72 (сек.), при збільшенні швидкості переробки зорової інформації на 8,67 (сек.), короткотривалої пам'яті на 9,47%, довготривалої пам'яті на 7,14%, коефіцієнту продуктивності на 3,1 (од.), коефіцієнту точності на 6,1 (од.) ($p<0,005 – 0,001$).

Таким чином, в експериментальній групі покращилася якість розумових операцій, що зумовлено більш високою ефективністю сприймання і переробки інформації. Якість виконання розумових процесів підвищується також завдяки покращенню фізіологічних показників (див. табл. 2). Результати експериментальної роботи свідчать про значне зростання частки студентів, які мають показники розумової працездатності на вище середньому та високому рівнях (див. табл.1).

Таблиця 1

Розподіл студентів з дитячим церебральним паралічем за рівнями розумової працездатності наприкінці формувального експерименту (%)

Групи	Рівні розумової працездатності									
	Високий		Вище середнього		Середній		Нижче середнього		Низький	
	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після
ЕГ	4	12	4	24	44	44	28	20	20	-
КГ	6,7	6,7	6,7	6,7	33,3	46,7	33,3	26,6	20	13,3

Результати динаміки рівнів розумової працездатності експериментальної групи дають підстави зробити висновок про зростання відсоткової частки студентів, які досягли в процесі навчальної діяльності високого рівня розумової працездатності, що складає 12% студентів, відсоток студентів із показником вище середнього склав 24% в сторону збільшення, кількість студентів, які показали низький рівень не виявлено. Щодо студентів контрольної групи, то високий рівень і вище за середній рівень залишився сталим, кількість студентів у середньому рівні збільшилася за рахунок переходу кількості студентів із нижче середнього та низького рівня на 13,4% у середній рівень.

Таблиця 2

Розподіл студентів з дитячим церебральним паралічем за рівнями фізіологічних показників наприкінці формувального експерименту (%)

Групи	Рівні фізіологічного стану									
	Високий		Вище середнього		Середній		Нижче середнього		Низький	
	до	після	до	після	до	після	до	після	до	після
ЕГ	4	12	28	56	48	24	20	8	-	-
КГ	6,7	6,7	33,3	40	26,6	20	33,3	33,3	-	-

Результати динаміки рівнів фізіологічних показників дають підстави зробити висновок про зростання відсоткової частки студентів експериментальної групи, які досягли в процесі навчальної діяльності високого рівня показників фізіологічного стану, що складає 12% студентів, кількість студентів із показником вище середнього склала 56%, студентів які показали низький рівень не виявлено. Щодо студентів контрольної групи, то динаміка спостерігається у рівні вище середнього, що складає 40%, на всіх інших рівнях кількість студентів залишилася без змін.

Підсумковий порівняльний аналіз рівнів розумової працездатності та фізіологічного стану виявив позитивні значні зміни, що відбулися в процесі систематичної корекційно-реабілітаційної роботи з студентами експериментальних груп.

Доцільність застосування методики формувального експерименту підтвердилась у процесі статистичної обробки одержаних за t-критерієм Стьюдента: отриманий показник дорівнює 3,0 тобто вищий за критичне значення t-критерію Стьюдента (при 0,05). Це підтверджує, що загальний рівень розумової працездатності студентів ЕГ дійсно відрізняється від КГ.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено наукове узагальнення та теоретико-експериментальне вирішення однієї із найменш вивчених проблем корекційної педагогіки – корекція розумової працездатності студентів з ДЦП в навчальній діяльності.

1. Аналіз напрямів наукових досліджень проблеми розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності дозволив визначити існуючі підходи до активізації пізнавально-перетворюючої діяльності студентів з ДЦП та раціональної організації їх розумової праці. Розгортання наукових досліджень розумової працездатності молоді відбувалося переважно в напрямі вдосконалення зовнішніх умов навчально-виховного процесу згідно обґрунтованих фундаментальними дослідженнями в царині фізіології людини та психології розвитку особистості психофізіологічних закономірностей розумової і фізичної працездатності. Вивченню різних аспектів адаптації, освіти та реабілітації молоді з обмеженнями життєдіяльності.

Аналіз досліджень з питань навчальної діяльності студентів з ДЦП дає можливість виділити проблеми, які суттєво позначаються на навчальній діяльності: знижена розумова працездатність, не чітко визначені педагогічні умови навчальної діяльності, не достатньо забезпечений дидактичними засобами для студентів з ДЦП навчальний процес, низька мотивація студентів до навчальної діяльності та ін. Враховуючи аналіз літературних джерел нами було сформульовано робоче визначення поняття «розумова працездатність студентів з дитячим церебральним паралічем» – це здатність сприймати та переробляти певну інформацію, що складається з комплексу

взаємопов'язаних компонентів, площина яких обумовлює рівень їх функціональних можливостей щодо оволодіння навчальною діяльністю.

2. Результати констатувального етапу дослідження показали, що для студентів з ДЦП в цілому характерне ослаблення сприймання і переробки інформації, запам'ятовування, порушення мотиваційної готовності до навчання, слабка особистісна готовність щодо організації самостійної роботи, що знаходить віддзеркалення у всіх видах діяльності.

В цілому за рівнями розумової працездатності студенти з ДЦП суттєво відрізняються від однолітків з нормальним онтогенезом. Так, з високим рівнем розумової працездатності виявлено 27% студентів з нормальним онтогенезом, а при ДЦП – 4%; вище середнього рівня серед здорових студентів виявлено – 43%, а при ДЦП – 4%; середній рівень виявлено у 30% здорових студентів, а при ДЦП – 44%; рівень нижче за середній складає у студентів з нормальним онтогенезом – 0%, а при ДЦП – 28%; низький рівень у здорових студентів не спостерігається, а при ДЦП він складає 20% студентів.

3. Сформульовані спеціальні педагогічні умови для студентів з ДЦП націлені на підвищення ефективності навчальної діяльності. Інноваційні проблемно-модульні програми, розкриваючи соціально-функціональну роль кожного, чітко визначають психолого-дидактичний зміст спільної діяльності викладача і студента на кожному етапі функціонування навчального модуля, забезпечують розвиток набору культурних функцій особистості з її ментальним досвідом і потенціалом. Детальна технологізованість модульно-розвивального процесу на рівнях окремого навчального курсу, змістового модуля і міні-модуля; зменшення щоденних навчальних навантажень; гармонізація системи особистісної готовності студентів з ДЦП за допомогою спеціальних психолого-педагогічних заходів; оптимізація індивідуального пізнавального процесу; дидактична внормованість професійної діяльності викладача дають можливість в деталях проектувати навчальний процес у формах розвивальної педагогічної взаємодії.

Запропоновані психолого-педагогічні методи та прийоми, спрямовані на підвищення мотивації студентів з ДЦП до навчання, виявилася достатньо ефективними, що підтверджено результатами формувального етапу дослідження. Так високого рівня досягли 12% студентів, вище за середній досягли 24% студентів, кількість студентів, які складали середній рівень залишилася сталою (44%), кількість студентів рівня нижче за середній зменшилася на 8%, низького рівня не виявлено відповідно ці студенти перейшли на рівень вище за середній та високий. Позитивні зміни внутрішньої мотивації студентів з ДЦП суттєво вплинули на рівень розвитку розумової працездатності, рівень формування знань, навичок та умінь студентів.

4. Впровадження у навчальну діяльність методики корекційно-реабілітаційної роботи забезпечує гуманне мікросоціальне середовище, побудоване на ситуаціях успіху, в якому створено умови для самореалізації, підвищення статусу студента, значущості його особистого внеску у

вирішення спільних завдань. При впровадженні цих технологій створюються найбільш сприятливі умови для забезпечення інтегрованої освіти.

5. Узагальнення результатів дослідження за динамікою коефіцієнта продуктивності розумової працездатності студентів з ДЦП виявило наступні особливості: зростає коефіцієнт продуктивності праці з кожним навчальним роком та відбувається у напрямі вироблення адаптаційних механізмів до зростання навантаження і вміння його підтримувати на оптимальному рівні протягом певного часу; набувається вміння чергувати працю і відпочинок; посилюються компенсаторні механізми саморегуляції; зростає наполегливість у виконанні відповідних завдань навчальної діяльності, подоланні труднощів у навчанні та внутрішня мотивація до навчання. Достовірні зміни відбуваються у таких показниках, як швидкості переробки зорової інформації; часі аналізу одного знаку; часі розв'язування задач; кількості помилок; довготривалій пам'яті, коефіцієнту точності; часі, витраченому на правильні реакції; короткотривалій пам'яті.

Виконане дослідження не вичерпало всіх аспектів проблеми корекції розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності в зв'язку зі складністю даного порушення та багатогранністю питань, що входять до даної теми.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Кравчук Л. С. Проблеми фізичного здоров'я й оздоровчі заходи в супроводі навчання студентів з особливими потребами / Л. С. Кравчук / Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : [зб. наук. праць.] – Київ : Університет Україна, 2007.– Вип. № 4 (6). – С. 254 – 256.

2. Кравчук Л. С. Використання методів фізичної реабілітації молоді з функціональними порушеннями постави в контексті процесу навчання у ВНЗ / Л. С. Кравчук / Сучасні педагогічні технології і освітні системи XXI століття: матеріали VI міжн. наук.-практ. конф. (30 – 31 жовтня 2008 р.). – Кіровоград : КІРоЛ «Україна», 2008. – С. 89 – 96.

3. Кравчук Л. С. Профілактика порушених функцій хребта у студентів методами фізичної реабілітації / Л. С. Кравчук / Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому освітньому середовищі : тези доповідей : 9 Міжн. наук.-практ. конф. – Київ: Університет Україна, 2008 – С. 415 – 417.

4. Кравчук Л. С. Оптимізація розумової і фізичної працездатності студентів з дефектами постави в умовах навчальної діяльності / Л. С. Кравчук / Збірник наукових праць № 48/2. Частина II / Державна прикордонна служба України. – Хмельницький : НАДПСУ, 2009. – С. 73 – 76.

5. Кравчук Л. С. Динаміка показників розумової працездатності студентів з порушенням постави в умовах навчальної діяльності

/ Л. С. Кравчук / Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. [зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009]. – № 14. – С. 66 – 69.

6. Кравчук Л. С. Особливості розумової працездатності студентів з порушенням постави в умовах навчальної діяльності / Л. С. Кравчук / Освітньо-наукове забезпечення діяльності правоохоронних органів і військових формувань України : II Всеукр. наук.-практ. конф. [Серія : Психолого-педагогічні і філологічні науки], (Хмельницький, 20 листопада 2009 р.). – 2009. – С. 125 – 126.

7. Кравчук Л. С. Особливості фізичного розвитку і психічних функцій студентів соціально-гуманітарних спеціальностей залежно від статті / Л. С. Кравчук / [зб. наук. праць № 50. Серія: Педагогічні та психологічні науки]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2009. – С. 14 – 17.

8. Кравчук Л. С. Особливості організації навчальної діяльності студентів з дефектами постави і сколіозом / Л. С. Кравчук / Методичні рекомендації. – Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2009. – 33 с.

9. Кравчук Л. С. Корекційно-педагогічні умови застосування засобів фізичної реабілітації при ДЦП /Л. С. Кравчук / Сучасні оздоровчо-реабілітаційні технології [зб. наук. праць. – Луцьк : Луцький інститут розвитку людини Університету «Україна»]. – 2010. – № 5. – С. 101 – 107.

10. Кравчук Л. С. Психофізіологічні аспекти тижневої динаміки розумової працездатності студентів з ДЦП з різним розвитком пізнавальних процесів / Л. С. Кравчук / Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та психологія. [зб. наук. праць. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова]. – 2010. – № 16. – С. 99 – 103.

11. Кравчук Л. С. Особливості розумової працездатності та організація психофізіологічних функцій студентів із порушенням постави / Л. С. Кравчук / Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наук. праць. – Київ : Університет Україна, 2010. – Вип. № 7(9)]. – С. 494 – 501.

12. Кравчук Л. С. Систематизація і узагальнення сучасних науково-методичних даних з проблеми врахування особливостей розумової працездатності у студентів з порушенням постави в організації їх навчальної діяльності / Л. С. Кравчук / Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : тези доповідей : в 2-х ч.; ч. І. – Київ : Університет Україна, 2010. – С. 353 – 355.

13. Кравчук Л. С. Корекційно-педагогічні заходи при ДЦП / Л. С. Кравчук / Науковий вісник: / зб. наук. праць – Вип. 517. Педагогіка та психологія. Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. – 2010. – С. 35 – 43.

14. Кравчук Л. С. Вплив фізичного виховання на показники розумової працездатності студентів з порушенням постави / Л. С. Кравчук / Соціально-педагогічна робота в закладах освіти інклюзивної орієнтації :

Тези доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф. – Хмельницький : ХІСТ Університету «Україна», 2010. – С. 196 – 199.

15. Кравчук Л. С. Особливості корекційно-педагогічної роботи освітнього та виховного процесу підготовки дітей з інвалідністю / Л. С. Кравчук / Логопедія: науково-методичний журнал. – Інститут корекційної педагогіки та психології, 2011. – №1. – С. 29 – 34.

16. Кравчук Л. С. Особливості реабілітаційних заходів щодо покращення розумової працездатності студентів в умовах навчальної діяльності / Л. С. Кравчук / зб. наук. праць. – ХІСТ Університету «Україна». – № 3. – Хмельницький : ХІСТ, 2011. – С. 42 – 46.

АНОТАЦІЇ

Кравчук Л.С. Корекція розумової працездатності студентів з дитячим церебральним паралічем у навчальній діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2012 рік.

Дослідження присвячене проблемі корекції розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності. Обґрунтовано, розроблено та апробовано систему показників, критеріїв, рівнів розумової працездатності студентів з ДЦП з урахуванням їх фізіологічного стану; розроблено корекційно-реабілітаційну методику покращення розумової працездатності студентів з ДЦП в умовах навчальної діяльності.

Впровадження у навчальну діяльність методики корекційно-реабілітаційної роботи забезпечує гуманне мікросоціальне середовище, побудоване на ситуаціях успіху, в якому створено умови для самореалізації, підвищення статусу студента, значущості його особистого внеску у вирішення спільних завдань. При впровадженні цих технологій створюються найбільш сприятливі умови для забезпечення інтегрованої освіти.

Результати впровадження корекційно-реабілітаційної методики покращення розумової працездатності студентів з ДЦП у навчальній діяльності підтвердили її переваги.

Ключові слова: розумова працездатність, студенти з ДЦП, навчальна діяльність, корекція, вищий навчальний заклад, корекційно-реабілітаційна робота.

Кравчук Л. С. Коррекция умственной работоспособности студентов с детским церебральным параличом в условиях учебной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.03 – коррекционная педагогика. –

Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. – Киев, 2012 год.

Диссертация посвящена проблеме коррекции умственной работоспособности студентов с детским церебральным параличом в условиях учебной деятельности. Анализ научно-методической литературы свидетельствует о том, что существующие способы коррекции требуют усовершенствования и обновления в связи с увеличением количества студентов с инвалидностью.

Установлено, что в условиях умственных нагрузок утомление зависит от уровня адаптации функциональных систем организма, интенсивности поступления информации.

В исследовании проанализирована сущность понятия «умственная работоспособность», уточнена структура и компоненты умственной работоспособности студентов с нормальным онтогенезом и студентов с детским церебральным параличом.

Выделены критерии и уровни (высокий, выше среднего, средний, ниже среднего, низкий) умственной работоспособности студентов с детским церебральным параличом в зависимости от физиологического состояния. Разработана, обоснована система оценивания умственной работоспособности с учетом физиологического состояния; методика коррекционно-реабилитационной роботы по улучшению умственной работоспособности студентов с детским церебральным параличом в условиях учебной деятельности.

Введена поэтапная методика развития умственной работоспособности студентов с детским церебральным параличом в учебной деятельности. Сформулированы специальные педагогические условия для студентов из детским церебральным параличом, нацеленные на повышение эффективности учебной деятельности. Разработаны инновационные проблемно-модульные программы, которые раскрывая социально-функциональную роль каждого, четко определяют психолого-дидактичное содержание совместной деятельности преподавателя и студента на каждом этапе функционирования учебного модуля, обеспечивают развитие набора культурных функций личности с её ментальным опытом и потенциалом. Детальная технологизованность модульно-развивающего процесса на уровнях отдельного учебного курса, смыслового модуля и мини-модуля; уменьшение ежедневных учебных нагрузок; гармонизация системы личностной готовности студентов с детским церебральным параличом с помощью специальных психолого-педагогических мероприятий; оптимизация индивидуального познавательного процесса; профессиональная деятельность преподавателя дают возможность в деталях проектировать учебный процесс в формах развивающего педагогического взаимодействия. Предложенные психолого-педагогические методы и приемы, направленные на повышение мотивации студентов с детским церебральным параличом к учебе привели к позитивным изменениям внутренней мотивации студентов с детским церебральным параличом,

существенно повлияли на уровень развития умственной работоспособности, уровень сформированости знаний, навыков и умений студентов.

Ключевые слова: умственная работоспособность, студенты с детским церебральным параличом, учебная деятельность, коррекция, висшее учебное заведение, коррекционно-реабилитационная работа.

Kravchuk L. S. The correction of mental working capacity in students with children's cerebral paralysis in educational activity.

Thesis for getting scientific degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.03 -- remedial pedagogy. – the M.P. Dragomanov National Pedagogical University. – Kyiv, 2012.

The thesis is devoted to the problem of correction of mental working capacity in students with CCP in educational activity. The system of criteria evaluation of students with CCP according to their physiological state was scientifically substantiated, worked out and approbated for the first time; a corrective and rehabilitative program for improvement of mental working capacity in students with CCP under the conditions of educational activity was worked out and substantiated. The program is based on such methods as physical rehabilitation, massage, treating physical culture, social rehabilitation, social integration.

The results of the corrective and rehabilitative program implementation showed an improvement in mental working capacity of students with CCP and proved its advantages over commonly accepted programs. Students who were taught according to the author's program improved their indices of mental working capacity, such as the speed of visual information perception (by 7,21%), time of doing sums (by 7,92%); coefficient of exactness (by 6,1%); long lasted memory (by 7,14%); coefficient of productiveness (by 6,1%). Certain indices, such as the number of mistakes and the time of one sign analysis, declined by 19,61 and 2,72%, respectively ($r<0,005$-$0,001$), and it also proves the program effectiveness.

Keywords: mental capacity, students with DCP, educational activity, korekciya, visshoe educational establishment, korekcionno-rehabilitation work.

ДЛЯ НОТАТОК

НБ НПУ

100134477

Підписано до друку 11.01.2012 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Таймс.
Наклад 100 прим. Зам. №10
Віддруковано з оригіналів.

Віддруковано Хмельницьким державним центром науки,
інновацій та інформатизації
29000, м. Хмельницький, вул. Свободи, 36
Свідоцтво про державну реєстрацію
ХЦ 001 від 27.04.2000 р.